

بررسی ارتباط بین نظام ارزشی نوجوانان و هویت ملی آنان

اسفندیار آزادمرزآبادی*

E-mail: esfandearazad@yahoo.com

چکیده

هدف از تحقیق حاضر، بررسی ارتباط میان نظام ارزشی نوجوانان و هویت ملی آنان است. بر این اساس، تعداد ۹۸۴ نفر از نوجوانان دبیرستان‌های شهر تهران که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده بودند، مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار مورد استفاده در تحقیق حاضر، شامل دو پرسشنامه ارزش‌های ادواری شوارتز و پرسشنامه محقق ساخته بوده است. اعتبار و روایی پرسشنامه‌های مورد استفاده در حد مطلوبی بوده است. بر اساس نتایج به دست آمده، مشخص شد که بالاترین میانگین را در بین ارزش‌های دهگانه، هم‌نوایی و پایین‌ترین رتبه را سنت‌ها و لذت‌گرایی به دست آورده است. به علاوه، نتایج حاکی از آن است که بین گرایش نوجوانان به نظام ارزشی و هویت ملی آنان ارتباط معنادار وجود دارد. نتایج یافته‌های تحقیق حاضر با سایر مطالعات نیز همخوانی دارد.

کلیدواژه‌ها: ارزش، هویت، نوجوانان، هویت ملی، نظام ارزشی.

* استادیار مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج).

مقدمه

نوجوانی مرحله انتقال از یک مرحله رشد (کودکی) به مقطع دیگر (بزرگسالی) است. تغییرات سنی در این دوره به نسبت سریع است و تغییر گرایش‌ها و رفتارها نیز به سرعت انجام می‌گیرد. هنگامی که تغییرات جسمی آهسته‌تر انجام بگیرد، تغییر گرایش و رفتار نیز آهسته‌تر رخ می‌دهد. شروع نوجوانی با دوره بلوغ مشخص می‌شود و پایان نوجوانی زمانی روی می‌دهد که به نوجوان امتیازات کامل بزرگسالی اعطا شود. نوجوانی معمولاً به سه دوره تقسیم می‌شود: ۱. اوایل ۱۴-۱۱ سالگی؛ ۲. اواسط ۱۷-۱۴ سالگی؛ ۳. اواخر ۲۰-۱۷ سالگی. معمولاً بلوغ فرایند فیزیکی مشخص با رشد خصوصیات جنسی ثانوی است و نوجوانی فرایند تغییر روان‌شناختی. در مطلوب‌ترین شرایط، این دو فرایند همزمان روی می‌دهند. وقتی بلوغ و نوجوانی با هم فرانسند، نوجوان ناگزیر از مدارا با فشارهای اضافی است (سادوک، و کاپلان، ۱۳۸۲). نوجوانی مرحله‌ای دشوار است و همواره مسائل خاصی را برای پسران و دختران به وجود می‌آورد. علت این امر، این است که نوجوان در دوران کودکی هر گاه با مشکلی روبه‌رو می‌شد، والدین یا معلمان آن را برایش حل می‌کردند یا در حل مشکل به او کمک می‌کردند؛ به همین دلیل تجربه کافی را برای مدیریت مسائل جدید زندگی خود ندارد. دوم اینکه نوجوان به دلیل نیاز به استقلال خود را مستقل احساس کرده، اجازه دخالت معلمان و پدر و مادران را نمی‌دهد. به عبارت دیگر نوجوانی دوره جست‌وجوی هویت است و نوجوان در پی پیدا کردن هویت خود (شعاری‌نژاد، ۱۳۷۹).

ارزش‌ها، اهداف فراموقعیتی هستند که در مقام اصول راهنما در زندگی شخص یا گروه اجتماعی خدمت می‌کنند (شواری، ۲۰۰۱). از دوران باستان، متونی درباره جنبه تئوریک ارزش نوشته شده؛ ولیکن در دهه‌های اخیر مطالعه ارزش اهمیت تازه‌ای یافته است. اهمیت ارزش‌ها در دوره نوجوانی تا جایی است که بورزاد این دوره را دوره رغبت ذهنی به ارزش‌ها نامیده و اشپرانگر نوجوانی را دوره انتقالی می‌داند که در طول دوره ارزش‌های اساسی زندگی، بر حسب اهمیت به صورت پایدارتر شکل می‌گیرند (احمدی، ۱۳۸۴). توجه به ارزش‌ها و استانداردهای اخلاقی و اجتماعی از مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از مشکلات روانی - اجتماعی نوجوانان و جوانان محسوب می‌شود. در هیچ دوره‌ای از زندگی به قدر دوره نوجوانی، ارزش‌ها و استانداردهای اخلاقی مطرح نمی‌شود (سامانی، و فولادچنگ، ۱۳۸۵).

ارزش‌های اجتماعی از اساسی‌ترین عناصر نظام اجتماعی هستند که از طریق هدایت و کنترل آنها می‌توان جامعه را به سوی تعالی یا زوال کشاند (رفیع‌پور، ۱۳۷۸). در واقع ارزش، عنصر فرهنگی است که خوب و بد هر چیز را تعیین می‌کند. ارزش‌ها باید‌ها و نباید‌ها را روشن می‌کنند. از آنجا که نظام اجتماعی از همین باید‌ها و نباید‌ها به وجود می‌آید، ارزش‌ها به نظام اجتماعی هویت می‌دهند و حتی شباهت و تفاوت جامعه‌ای با جامعه دیگر براساس ارزش‌هاست (فیاض، ۱۳۸۲).

ارزش‌ها به نظام اجتماعی هویت بخشیده، بنیان نظام فرهنگی و سازنده هویت فرهنگی جامعه می‌باشند؛ علت تشابه و تفاوت جوامع بوده، تعیین‌کننده میزان شباهت و تفاوت نظام‌های فرهنگی هستند. ارزش‌ها تعیین‌کننده میزان تبادل و تضاد نظام‌های فرهنگی و زیربنای قانون و هنجارهای اجتماعی‌اند. اگر ارزش‌ها دارای ثبات نسبی باشند، فرهنگ عمومی نیز ثبات نسبی خواهد داشت و اگر ارزش‌ها دچار شوک یا بحران شوند، فرهنگ عمومی نیز با کمی تأخیر بحران فرهنگی را به دنبال خواهد داشت. به همین دلیل هنگامی که کسی از جامعه‌ای به جامعه دیگر می‌رود، احتمال دارد که دچار شوک فرهنگی شود؛ چرا که ممکن است فرهنگ عمومی او با فرهنگ جدید همخوانی نداشته باشد و اولین چیزی که دچار شوک می‌شود، نظام ارزش‌های اوست. به طور کلی ارزش‌ها به منزله اصول راهنما عمل می‌کنند و مهم‌ترین کارکرد فردی ارزش‌ها فراهم آوردن معیارهایی است که رفتار و افکار فرد را در جهات مختلف هدایت می‌کنند (توکلی، ۱۳۸۲). مهم‌ترین کارکرد اجتماعی ارزش‌ها، نقش آنها در تعیین شیوه‌های مطلوب اندیشیدن و عمل کردن در فرهنگ و تحقق همبستگی اجتماعی است (نیک‌گهر، ۱۳۷۱).

اهمیت ارزش‌ها فقط در بعد فردی خلاصه نمی‌شود، بلکه در جامعه و نظام اجتماعی هم تأثیرگذار هستند تا جایی که گفته می‌شود حفظ حکومت به حفظ ارزش‌ها و هویت ملی و فرهنگی جامعه وابسته است. بوزان معتقد است که در روابط بین دولت‌ها، مهم‌ترین تهدید خارجی در سطح اجتماعی، به هویت ملی مربوط می‌شود؛ مانند تهدیدی که از جانب اعراب متوجه هویت اسرائیل است و در سطوح پایین‌تر مواردی از قبیل عقاید و ارتباطات کشورهای غربی که برای گروه‌های بنیادگرای اسلامی نوعی تهدید محسوب می‌شود. در سطوح پایین‌تر حتی تبادل عقاید و ارتباطات می‌توانند تهدید اجتماعی - فرهنگی ایجاد کنند که نمونه آن واکنش بنیادگرایان اسلامی

در برابر نفوذ آراء و عقاید غربی است (بوزان، ۱۹۹۱: ۱۴۷). مسائل مربوط به زبان، مذهب و فرهنگ محلی همگی در تفکر به دولت مؤثرند و ممکن است حمایت از آنها در مقابل واردات فرهنگی سلطه‌جو و منحرف‌کننده ضرورت پیدا کند. اگر فرهنگ ملی ضعیف یا کوچک باشد، حتی آثار جانبی ناخواسته و تماس‌های اتفاقی می‌تواند پیامدهای مختل‌کننده و سیاسی را منجر شود.

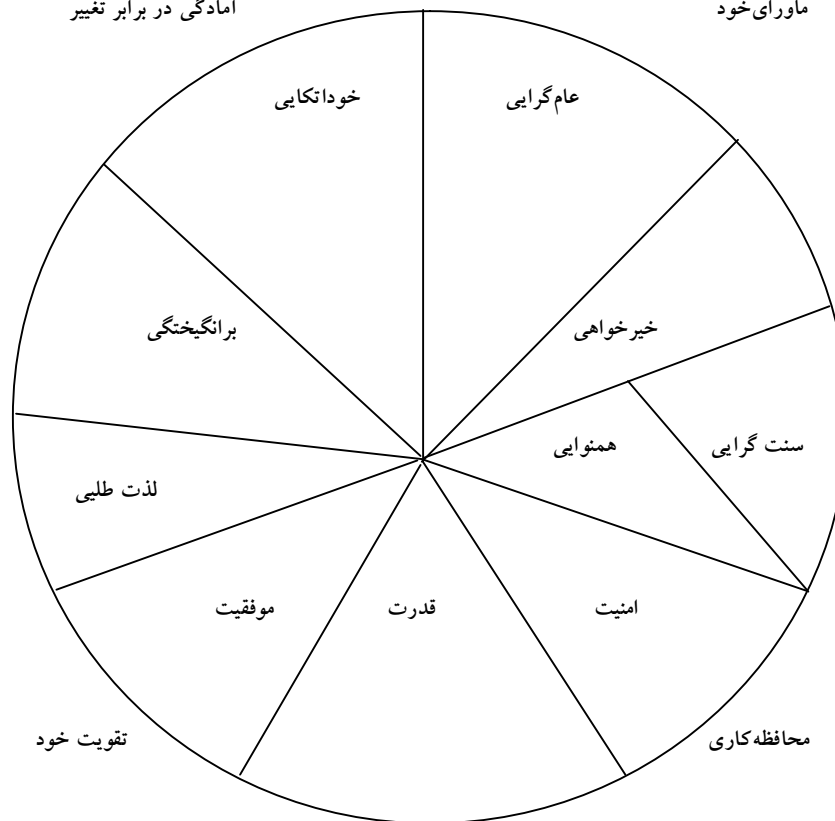
وی اعتقاد دارد که در جوامع جدید بیش از جوامع قدیم افراد به امور فرامادی توجه کرده‌اند. اگر در جامعه صنعتی مهم‌ترین مسئله مردم رفع نیازهای اقتصادی بود، در جامعه جدید مشکل اصلی مردم رفع نیازمندی‌های فرامادی مانند بهداشت، امنیت، حفظ محیط زیست و مانند آن است. به نظر وی وجه تمایز مردم در جوامع مختلف، تفاوت در نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های اصلی و پایداری در آن است. به نظر اینگلهارت تغییراتی در ارزش‌ها اتفاق افتاده است؛ برای مثال ارزش‌ها و هنجارهای سنتی در بین نسل‌های قدیم و گرایش‌های جدید در میان نسل جوان نفوذ بیشتری یافته‌اند و در نتیجه با تغییر در نسل‌های مختلف، در ارزش‌ها و هنجارها نیز تغییرات اساسی ایجاد شده است. در چنین اوضاعی تغییر فرهنگی در میان نسل‌های جوان امکان تحقق بیشتری دارد. به همین دلیل تغییر فرهنگی امری است مربوط به نسل جوان و این تغییرات به معنای گذار از ارزش‌های مادی به ارزش‌های فرامادی است که به تعبیر اینگلهارت به معنای «انقلاب آرام» است (آزادارمکی، ۱۳۷۹). این تغییرات در نظام ارزش‌ها بیش از هر چیزی می‌تواند هویت فرهنگی و ملی جوانان و نوجوانان را تحت تأثیر قرار دهد.

بنا بر نظر شوارتز، ابعاد ارزشی در مجموع دو محور دوقطبی را تشکیل می‌دهند: نخست آمادگی برای تغییر^۱ در برابر محافظه‌کاری^۲، دوم توجه به ماورای خود^۳ در برابر تقویت خود^۴. به عبارت دیگر بعد آمادگی برای تغییر، شامل نوع‌های ارزشی خوداتکایی^۵، برانگیختگی^۶ و لذت‌طلبی^۷ است؛ ارزش‌های قدرت‌گرایی^۸، موفقیت^۹ و لذت‌طلبی بیان‌کننده بعد تقویت خود هستند؛ ارزش‌های سنت‌گرایی^{۱۰}، همنوایی و امنیت بیانگر بعد محافظه‌کاری و ارزش‌های عام‌گرایی و خیرخواهی نشان‌دهنده توجه به ماورای خود هستند (شوارتز، و ساگیو، ۱۹۹۵؛ شکل شماره ۱).

1. Openness to Change	5. Self-direction	9. Achievement
2. Conserveation	6. Stimulation	10. Tradition
3. Self-Transcendence	7. Hedonism	
4. Self-Enhancement	8. Power	

شکل شماره ۱: الگوی نظری ارتباط بین تیپ‌های ارزشی (شوارتز، ۱۹۹۵)
 ماورای خود
 آمادگی در برابر تغییر

همچنین انواع ارزش‌های دهگانه در مجموع، به دو بعد ارزش‌های جمع‌گرایانه و ارزش‌های فردگرایانه تقسیم می‌شوند. ارزش‌های جمع‌گرایانه شامل خیرخواهی، جهان‌گرایی، سنت، امنیت و هم‌نوایی، و ارزش‌های فردگرایانه شامل قدرت، استقلال، زندگی هیجان‌انگیز و لذت‌گرایی می‌باشند.

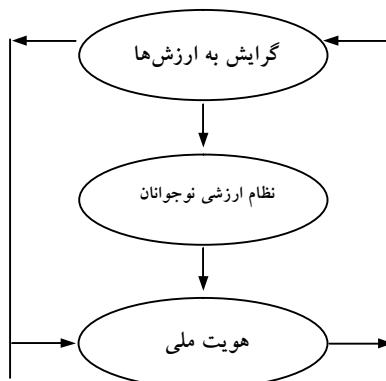

جدول شماره ۱: ابعاد پرسشنامه زمینه‌یابی ارزش‌های شوارتز

۱. خیرخواهی: ارتقای سلامت برای جهانیان (مفیدبودن، صداقت، بخشش و عفو، وفاداری، مسئولیت، دوستی حقیقی، عشق بالغ).
۲. سنت: احترام و پذیرش سنت‌ها، عقاید فرهنگ سنتی یا در نظرگرفتن مذهب (تواضع، وقف کردن، احترام به سنت‌ها، متعادل، واگرا (پذیرش سهم خود در زندگی)).
۳. هم‌نواپی: مهار فعالیت‌ها، تمایل، تکانه شبیه به حمله یا صدمه زدن به دیگران و خشونت، هنجارها یا انتظارات اجتماعی، اطاعت، ادب، احترام والدین و بزرگ‌ترها (خودنظم‌بخشی).
۴. امنیت: ایمنی، هماهنگی و ثبات اجتماعی، پیوند و ایمنی برای خود (امنیت ملی، نظم اجتماعی، احساس تعلق) (امنیت خانوادگی، پاکیزگی، حمایت از مقابله به مثل، بهداشت و سلامت).
۵. قدرت: وضعیت اجتماعی و پرستیژ، تسلط بر مردم و منابع اجتماعی، اقتدار، ثروت، ارائه تصویر خوب از خویش در جامعه (بازشناسی اجتماعی).
۶. برانگیختگی: هیجان، نوآوری در زندگی، جرئت و جسارت، تنوع و هیجان در زندگی.
۷. لذت‌گرایی: لذت و رضایت خاطر از خویشتن (زندگی لذت‌بخش، لذت‌جویی، تمایلات جنسی).
۸. موفقیت: موفقیت شخصی از طریق نشان دادن شایستگی‌ها مطابق با معیارهای اجتماعی (موفقیت، قابلیت، مؤثر، باهوش).
۹. خوداتکایی: استقلال از طریق قدرت انتخاب عمل، خلاقیت، اکتشاف (آزادی، استقلال، انتخاب اهداف شخص) (خلاقیت، کنجکاوی، عزت نفس و مناعت طبع).
۱۰. عام‌گرایی: درک، فهم و شعور، قدرشناسی، تحمل و حفاظت از سلامت همه مردم به دلیل انسانیت (دید باز، عدالت اجتماعی، برابری، دنیایی پر از دنیایی و صلح، اتحاد با طبیعت، حفاظت از محیط) (عقل و خرد).

جدول شماره ۱، ارزش‌های دهگانه در مقیاس ارزش‌های شوارتز را نشان می‌دهد. هر یک از ارزش‌ها، شامل تعدادی سؤال است که در مجموع تشکیل‌دهنده ده نوع ارزش است (شوارتز، ۱۹۹۲). این پرسشنامه توسط شوارتز در شش کشور اجرا، و آلفای محاسبه‌شده برای خرده‌مقیاس‌های مختلف آن به شکل زیر محاسبه شده است (شوارتز، ۲۰۰۴): مقدار این ضریب برای مقیاس‌های خیرخواهی ۶۱ صدم، سنت ۳۷ صدم، هم‌نواپی ۴۸ صدم، امنیت ۶۴ صدم، قدرت ۵۰ صدم، برانگیختگی ۷۶ صدم، لذت‌گرایی ۷۹ صدم، موفقیت ۵۲ صدم، خوداتکایی ۵۳ صدم و جهان‌گرایی ۵۷ درصد می‌باشد. بر اساس این، بالاترین ضریب آلفا لذت‌گرایی با ۷۹ صدم است و پایین‌ترین ضریب آن به سنت اختصاص دارد.

شکل شماره ۲: مدل ارتباط بین ارزش‌ها و هویت ملی

بر اساس الگوی فوق، ارزش‌ها از طریق نهادهای اجتماعی کننده، مانند خانواده، مدرسه، رسانه‌ها، حکومت، نهادهای مذهبی و اجتماعی وارد ساخت شخصیتی نوجوانان می‌شود و از این طریق قادر است نظام ارزشی نوجوانان را شکل دهد. نظام ارزشی نیز هویت آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. یکی از عناصر اصلی هر نظام فرهنگی، ارزش‌ها هستند. به نظر اینگلهارت وجه تمایز مردم در جوامع مختلف، تفاوت در نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های اجتماعی است. ارزش‌ها از نظر اینگلهارت می‌توانند موجب تغییر در نظام اجتماعی شوند و در صورت بی‌توجهی نظام اجتماعی به تغییرات ایجادشده در ارزش‌ها، باید تغییر و تحول اساسی را در نظام اجتماعی احتمال داد. طبق نظر پارسنز، مکانیسم اصلی حفظ و بقای نظام اجتماعی، فرایند اجتماعی کردن است و برای حفظ امنیت اجتماعی و ملی باید فرایند اجتماعی شدن یا جامعه‌پذیری تسهیل شود. نهادهای اجتماعی مانند خانواده، مدرسه، حکومت و سایر نهادها وظیفه انتقال ارزش‌ها را به کودکان و نوجوانان به عهده دارند. این نهادها به مرور زمان ارزش‌های اجتماعی را وارد ساخت شخصیتی افراد نموده، هویت ملی و دینی آنان را تا حد زیادی شکل می‌دهند. از آنجا که فرهنگ دربرگیرنده ارزش‌ها، گرایش‌ها و رفتارهاست، بنابر این فرایند، درونی کردن ارزش‌ها، گرایش‌ها و رفتارها منجر به اجتماعی شدن و شکل‌گیری هویت دینی و ملی نوجوانان خواهد شد؛ به علاوه در صورتی که اجتماعی شدن ناموفق بوده، یا فرایند نامطلوبی را طی کند، باعث ایجاد تزلزل در نظام ارزشی نوجوانان و در نتیجه فراهم شدن زمینه‌های ایجاد تعارض با نظام ارزشی جامعه می‌شود. در صورتی که

این تعارض مرتفع نگردد، زمینه‌های بحران در جامعه فراهم می‌شود و در صورت فراگیر شدن، مشارکت نوجوانان در امور، و حمایت آنان از دولت کاهش می‌یابد.

تعریف متغیرهای تحقیق

فرهنگ، نظامی ارتباطی است که طرز رفتار افراد را رمز می‌کند و شکل تعامل رفتاری آنان را با محیط، اعم از جسمانی و روانی مشخص می‌کند (منصور، ۱۳۸۵). در تعریف دیگر، فرهنگ را شیوه زندگی برخاسته از اندیشه (عقل نظری) و نظام ارزشی (عقل عملی) نیز دانسته‌اند (بابایی، ۱۳۸۱).

ارزش‌ها (متغیر مستقل): ارزش‌ها^۱ بیانگر عقاید اصولی هستند که از نظر فردی یا اجتماعی نوعی رفتار برتر شمرده شده، نشان‌دهنده ایمان و اعتقاد راسخ هستند. ارزش‌ها در وجود خود رگه‌هایی از قضاوت یا داوری دارند که حامل نظرها و عقاید فرد مبنی بر اینکه چه چیز درست است و چه چیز نادرست است، می‌باشند.

نظام ارزشی: هنگامی که ارزش‌های فرد را بر حسب میزان شدت فهرست کنیم، نظام ارزشی او به دست می‌آید. همه افراد دارای سلسله‌مراتبی از ارزش‌ها هستند که تشکیل‌دهنده نظام ارزشی آنهاست. این نظام با توجه به اهمیتی که به چیزهای باارزش مثل آزادی، احترام به نفس، فرمانبرداری، برابری و... می‌دهد، مشخص می‌شود (رابینز، ۱۳۷۸). در این تحقیق منظور از نظام ارزشی، نمره‌ای است که افراد در پرسشنامه ارزش‌های شوارتز به دست می‌آورند. در این پرسشنامه افراد بر اساس مقیاس لیکرت نمره‌ای بین ۱ تا ۵ می‌گیرند. این پرسشنامه ۵۷ سؤال دارد که در ده گونه ارزشی، نظام ارزش‌های فرد را مشخص می‌کند.

هویت: یک احساس خویشتن پایدار، اساسی و درونی از سوی شخص، و مفهومی ذهنی از خود در مقام یک فرد را هویت گویند (ربر، ۱۹۹۹). منظور از هویت ملی، احساس درونی فرد درباره کشور، ملت و موطن و هرگونه نمادی است که نشانی از تاریخ، فرهنگ، و سنت‌ها، آثار فرهنگی و تاریخی در آن وجود داشته باشد. هویت ملی در این تحقیق نمره‌ای است که فرد در خرده‌مقیاس هویت ملی می‌گیرد که ۱۶ سؤال دارد و نمره آن از ۱۶ تا ۸۰ در نوسان است. شاخص‌های سنجش هویت ملی عبارت‌اند از: احترام به نظام سیاسی کشور، رضایت از ایرانی بودن، داشتن ریشه تاریخی، ترجیح ایرانی بودن بر غیرایرانی بودن، ترجیح زبان فارسی بر دیگر زبان‌ها، افتخار به پیروزی‌های

1. Values

ایرانیان، ترجیح لباس و پوشش ایرانی بر خارجی و ترجیح غذاهای ایرانی، ترجیح خط، معماری، هنر و موسیقی ایرانی و موارد مشابه.

نوجوانان: نوجوانی، دوره بلوغ جنسی تا کمال جسمانی آدمی، شامل تقریباً اوایل دهه دوم زندگی تا اوایل دهه سوم زندگی است (اتکینسون، و هیلگارد به نقل از براهنی، ۱۳۶۸). در این تحقیق، منظور از نوجوانان، نوجوانان پسر و دختری هستند که در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۱۳۸۳ در دبیرستان‌های مناطق بیست‌گانه شهر تهران در سال‌های اول، دوم، سوم و پیش‌دانشگاهی مشغول به تحصیل بوده‌اند.

روش: مطالعه حاضر، از نوع مطالعات پیمایشی است که با هدف بررسی آسیب‌های فرهنگی نوجوانان صورت می‌گیرد. جامعه مورد مطالعه در تحقیق حاضر، کلیه دانش‌آموزان سال‌های اول، دوم، سوم و پیش‌دانشگاهی دبیرستان‌های شهر تهران هستند که در سال ۱۳۸۴-۱۳۸۳ در دبیرستان‌های این شهر مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه مورد بررسی در تحقیق حاضر، عبارت است از ۹۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان‌های شهر تهران که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب و مقایسه شدند. برای انتخاب جامع و فراگیر از بخش‌ها و مناطق مختلف تهران، در گام اول شهر تهران به چهار منطقه تقسیم شده است که عبارت‌اند از: شمال، جنوب، شرق و غرب. علت انتخاب مناطق چهارگانه، احتمال وجود تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در مناطق مختلف شهر تهران بوده است. پس از آن، از هر منطقه دو مدرسه انتخاب، و از هر مدرسه دو کلاس برای نمونه مطالعه شدند. با توجه به حجم جامعه آماری و بر اساس برآورد مرکز آمار ایران و با استفاده از فرمول‌های آماری، نمونه‌ای به حجم ۹۸۴ نفر متشکل از ۳۳۷ دختر و ۶۴۵ پسر انتخاب و بررسی شدند. علت کمی تعداد دختران در این نمونه این است که با توجه به اینکه محققان از جنس مذکر بودند در دو تا از دبیرستان‌های انتخابی نیاز به هماهنگی بیشتری وجود داشت که به دلیل کمبود زمان، برای اجرا از این دو دبیرستان صرف‌نظر شد.

ابزار تحقیق: برای جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق حاضر، از دو پرسشنامه ارزش‌های شوارتز و آسیب فرهنگی استفاده شده است.

زمینه‌یابی ارزش‌های شوارتز: یکی از ابزارهای مورد استفاده در این تحقیق، پرسشنامه ارزش‌های شوارتز^۱ می‌باشد که برای اندازه‌گیری نظام ارزشی نوجوانان

1. Schwartz Values Survey (SVS)

استفاده شد است. پرسشنامه شوارتز مشتمل بر ۵۷ ارزش است که از این تعداد ۳۰ ارزش غایی و ۲۷ ارزش ابزاری است و تا کنون در ۵۲ کشور استفاده شده است. این پرسشنامه در یک طیف (۷-۱) لیکرتی نظام ارزشی افراد را رتبه‌بندی کرده است (شوارتز، ۲۰۰۴).

به منظور سنجش پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ و همچنین روش دو نیم کردن استفاده شده است. در روش دو نیم کردن تعداد ۲۰ نفر از دانش‌آموزان انتخاب شد و پرسشنامه تحقیق طی دو مرحله و به فاصله دو هفته به اجرا درآمد. همچنین برای محاسبه اعتبار پرسشنامه، از روش اعتبار محتوا استفاده شد. بدین منظور، پرسشنامه مورد بررسی ابتدا ترجمه شده، سپس آرای کارشناسان مبنی بر انطباق ترجمه با متن اصلی فرم نهایی پرسشنامه مذکور تدوین گردیده است. ضریب آلفا بر اساس روش تنصیف برای بخش اول ۷۱ صدم و برای بخش دوم ۷۵ صدم محاسبه شده است که در حد خوبی قرار دارد.

پرسشنامه آسیب فرهنگی: ابزار دیگر مورد استفاده در تحقیق حاضر، پرسشنامه آسیب فرهنگی بوده است. پرسشنامه آسیب فرهنگی دارای دو قسمت: ۱. مشخصات جمعیت‌شناختی و اطلاعات فردی؛ ۲. بررسی ارزش‌ها شامل ارزش‌های خانوادگی، رسانه‌ای، دینی، ملی و فردی، و روش تکمیل آن مبتنی بر شیوه خودگزارش‌دهی بوده است. محورهای مورد مطالعه در این پرسشنامه عبارت‌اند از:

الف) ارزش‌های خانوادگی: این بخش مشتمل بر ۱۲ سؤال است که از نوجوان درباره ارزش‌های خانواده‌ای که در آن زندگی می‌کند، سؤال می‌شود.

ب) ارزش‌های فردی: در این بخش تعداد ۲۰ سؤال وجود دارد که ارزش‌های مهم نوجوانان را در زمینه مسائل مادی و گرایش به رفتارهای مختلف فرهنگی و فرهنگ غرب بررسی می‌کند.

ج) ارزش‌های دینی: در این بخش ۱۴ سؤال وجود دارد که معطوف به سنجش تمایل به ارزش‌های دینی نزد نوجوانان است.

د) ارزش‌های ملی: در این بخش ۱۶ سؤال طراحی شده که هدف آن بررسی نگرش نوجوانان درباره ارزش‌های ملی و فرهنگی است.

ه) ارزش‌های رسانه‌ای: در این بخش ۱۰ سؤال وجود دارد که به سنجش ارزش‌های مطرح شده از سوی رسانه‌ها اختصاص دارد.

جدول شماره ۲: ضریب پایایی پرسشنامه آسیب فرهنگی (محقق ساخته)

تعداد مواد	۶۰	تعداد آزمودنی‌ها	۳۶
اسپیرمن براون با طول مساوی	۰/۷۸	همبستگی بین دو بخش	۰/۶۴
اسپیرمن براون با طول نامساوی	۰/۷۸	گاتمن	۰/۷۸
تعداد مواد بخش اول	۳۰ ماده	تعداد مواد بخش دوم	۳۰ ماده
ضریب آلفا برای بخش اول	۰/۷۱	ضریب آلفا برای بخش دوم	۰/۷۹

جدول فوق، ضریب پایایی پرسشنامه آسیب فرهنگی را نشان می‌دهد؛ آن گونه که ملاحظه می‌شود ضریب آلفا برای بخش اول ۷۱ صدم و برای بخش دوم ۷۹ صدم بوده است که در حد مطلوبی قرار دارد.

جدول شماره ۳: محاسبه ضریب پایایی پرسشنامه آسیب فرهنگی به روش تنصیف

تعداد	مقیاس‌ها	ضریب پایایی بخش اول	ضریب پایایی بخش دوم
۱	کل پرسشنامه	۰/۷۹	۰/۷۰
۲	ارزش‌های خانوادگی	۰/۴۴	۰/۷۴
۳	ارزش‌های فردی	۰/۸۴	۰/۵۹
۴	ارزش‌های مذهبی	۰/۶۴	۰/۶۳
۵	ارزش‌های رسانه‌ای	۰/۴۷	۰/۳۰
۶	ارزش‌های ملی	۰/۳۹	۰/۵۹

جدول فوق ضریب آلفای محاسبه شده به روش تنصیف را برای بخش‌های اول و دوم پرسشنامه آسیب فرهنگی نشان می‌دهد؛ همان گونه که مشاهده می‌شود ضریب همبستگی بین نیمه اول و نیمه دوم از ۳۰ تا ۸۴ در نوسان است و ضریب پایایی کل پرسشنامه نیز در حد مطلوبی قرار دارد.

فیش باین آیزن معتقد است که برای سنجش تمایل مردم به پدیده‌ای، نظیر دین یا فرهنگ، دو متغیر را می‌توان بررسی کرد: گرایش و هنجار ذهنی. برای سنجش گرایش به طور مستقیم باید ارزیابی هر فرد را راجع به فایده موضوع مورد بررسی به دست آورد و اینکه آیا می‌توان از فلان پدیده یا فلان شخص انتظار فایده‌ای را داشت؟ سنجش گرایش در کشورهایی که مردم ترس از توبیخ دارند، بسیار دشوار است؛ از این رو در چنین جوامعی استفاده از هنجار ذهنی توصیه شده است. طبق این نظریه، رفتار انسان تابع اکثریت است؛ اگر اکثریت پدیده یا موضوعی را تأیید کنند، بقیه نیز عموماً و به طور ناخودآگاه همان نظر و ارزیابی را خواهند داشت. به عبارت دیگر طبق این

نظریه، اگر انسان احساس کند یا حتی فقط تصور کند که دیگران به X یا Y تمایل دارند، یا ندارند، یعنی از آن ارزیابی مثبت یا منفی دارند، به طرف اکثریت متمایل می‌شود و ارزش‌های خود را با آنها تطبیق می‌دهد؛ هرچند الزاماً نباید اکثریت دارای گرایش مثبت یا منفی به شخص یا گروه داشته باشند، بلکه فقط کافی است که هرکس فکر کند که اکثریت فلان گرایش را دارد. به همین علت هومنز می‌گوید که هنجار ایده‌ای است در سر اعضای یک گروه (رفیع‌پور، ۱۳۷۶: ۱۶۱). در تحقیق حاضر نیز برای سنجش ارزش‌ها و هویت ملی از متغیر هنجار ذهنی استفاده کردیم. بر این اساس، از نوجوانان می‌پرسیدیم که آنها تصور می‌کنند نوجوانان درباره ارزش‌ها چگونه فکر می‌کنند؟ به این وسیله نوجوانانی که می‌ترسیدند پاسخ آنان شناسایی شود، خیالشان راحت بود که نظر دیگران را گفته‌اند. به این ترتیب توزیع فراوانی ارزیابی پاسخ‌دهندگان درباره نظرهای نوجوانان در زمان‌های مختلف در واقع توزیع فراوانی یک هنجار را نشان می‌دهد. هر یک از پاسخ‌گویان برداشت و ادراک خود را از هنجار حاکم بیان می‌کند. به این ترتیب وقتی ما نظر گروهی را درباره پدیده‌ای بر اساس نمونه‌گیری تصادفی بپرسیم، آنها به تناسب تعلق به گروه‌های مختلف و برداشت‌های خود، همه یک نظر را بیان نمی‌کنند، بلکه نظرهای آنها توزیع فراوانی حول یک محور، منطبق با آن چیزی است که هنجار بوده است. از این طریق می‌توان پی برد که در یک زمان خاص هنجار غالب چه بوده است.

جدول شماره ۴: تحلیل واریانس بین گروه‌ها در ارزش‌های دهگانه شوارتز با هویت ملی

متغیر	درجه آزادی df	مقدار F	سطح معنی‌داری Sig
جهان‌گرایی	۴/۸۷۲	۲۷/۱۳۴	۰
قدرت	۴/۸۸۴	۱۴/۶۲۸	۰
معنویت	۴/۸۹۲	۲۴/۸۹۱	۰
خوداتکایی	۴/۸۸۵	۲۲/۲۴۴	۰
امنیت	۴/۸۸۰	۲۷/۳۲۲	۰
سنت	۴/۸۶۹	۲۳/۳۵۲	۰
برانگیختگی	۴/۸۹۵	۶/۰۶۹	۰
لذت‌گرایی	۴/۸۹۸	۳۵/۶۹۲	۰
همنوایی	۴/۸۹۵	۱۷/۶۸۸	۰
خیرخواهی	۴/۸۸۲	۴۱/۵۵۳	۰
ارزش‌ها	۴/۷۲۸	۲۴/۴۹۹	۰

همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، این جدول توزیع نمونه مورد بررسی را در خصوص ارتباط بین ارزش‌ها و هویت ملی نشان می‌دهد. آن‌گونه که مشاهده می‌شود بین خرده‌نظام عام‌گرایی و نظام ارزشی و کلیه خرده‌مقیاس‌های ارزش‌های شوارتز تفاوت معنادار وجود دارد. برای بررسی تفاوت بین گروه‌ها از آزمون شفه استفاده شد. برای مقایسه افراد بر اساس نمره آنها در ارزش‌های ملی آنان با استفاده از میانگین و انحراف معیار رتبه‌بندی شدند. بر این اساس، افرادی که نمره آنان در بین گروه در حد میانگین بود متوسط، و افرادی که بیش از یک انحراف معیار از میانگین فاصله داشتند در بعد منفی ضعیف، و افرادی که دو انحراف معیار با میانگین فاصله داشتند در حد خیلی ضعیف رتبه‌بندی شدند. همچنین افرادی که بیش از یک انحراف معیار از میانگین بالاتر بودند خوب، و افرادی که بیش از دو انحراف معیار از میانگین بالاتر بودند عالی قلمداد شدند. طبق این طبقه‌بندی، نتایج نشان داد که بین افرادی که دارای رتبه خیلی ضعیف در هویت ملی بوده‌اند ($M=31/2$ و $N=36$) و کسانی که دارای هویت ضعیف، متوسط، خوب و عالی بوده‌اند در ارزش‌های شوارتز تفاوت معنادار وجود داشته است ($P=0/05$). به این معنا که هر قدر نمره فرد در هویت ملی کمتر بوده است، در خرده‌نظام ارزش‌های عام‌گرایی نیز نمره کمتری داشته است.

در عامل معنویت، بین گروه‌هایی که دارای هویت ملی خیلی ضعیف بوده‌اند ($M=14/57$ و $N=233$)، با گروه‌های ضعیف، متوسط، خوب و عالی تفاوت معنادار وجود داشته است؛ به این معنا که گروه‌هایی که در هویت ملی نمره کمتری داشته‌اند، در عامل معنویت نیز نمره کمتری گرفته‌اند ($P=0/05$).

بین گروه دارای نمره خیلی ضعیف در هویت ملی با گروه‌های ضعیف، متوسط، خوب و عالی در ارزش‌های خوداتکایی تفاوت معنادار وجود داشته است؛ یعنی افراد دارای هویت ضعیف در ارزش خود اتکایی نیز ضعیف‌تر بوده‌اند ($P=0/05$).

بین گروه دارای هویت ملی خیلی ضعیف در ارزش‌های امنیت، سنت‌گرایی، برانگیختگی، لذت‌گرایی، همنوایی، خیرخواهی با سایر گروه‌ها تفاوت معنادار وجود دارد ($P=0/05$)؛ یعنی افرادی که دارای نمره کمتری در هویت ملی بوده‌اند، در مقایسه با افرادی که نمره بیشتری در هویت ملی داشته‌اند، در خرده‌مقیاس‌های امنیت، سنت‌گرایی، برانگیختگی، لذت‌گرایی، همنوایی، خیرخواهی نیز نمره کمتری کسب کرده‌اند.

جدول شماره ۵: تحلیل واریانس بین هویت ملی و خرده مقیاس‌های پرسشنامه محقق ساخته

متغیر	درجه آماری df	مقدار F	سطح معنی داری Sig
پرسشنامه ارزش‌ها	۴ و ۷۵۰	۳۶۹/۷۴۲	P<۰/۰۰۱
ارزش‌های رسانه‌ها	۴ و ۸۲۸	۸/۳۵۷	P<۰/۰۰۱
ارزش‌های مذهبی	۴ و ۸۶۵	۲۳/۶۸۶	P<۰/۰۰۱
ارزش‌های فردی	۴ و ۹۳۲	۱/۴۶۷	P<۰/۲۱۰
ارزش‌های خانوادگی	۴ و ۹۰۱	۵۶/۶۱۴	P<۰/۰۰۱

برای بررسی اینکه آیا بین گروه‌های آزمودنی با توجه به میانگین نمره آنان در ارزش‌های ملی با سایر خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه آسیب فرهنگی (محقق ساخته) تفاوت معنادار وجود دارد یا خیر، آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه انجام گرفت. نتایج نشان داد که با توجه به نمره آزمودنی‌ها در هویت ملی، بین گروه‌های مختلف هویت ملی با سایر خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه ارزش‌ها به جز ارزش‌های فردی تفاوت معنادار وجود داشت. برای بررسی اینکه بین کدام یک از گروه‌ها تفاوت معنادار وجود دارد، از آزمون شفه استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر است:

بین گروهی که در هویت ملی نمره خیلی ضعیف گرفته بودند و گروه ضعیف متوسط، خوب و عالی در پرسشنامه آسیب فرهنگی (محقق ساخته)، تفاوت معنادار وجود داشت ($P<۰/۰۰۱$)؛ به عبارت دیگر گروهی که در ارزش‌های ملی یا هویت ملی خیلی ضعیف بودند، در پرسشنامه ارزش‌ها از سایر گروه‌ها نمره کمتری داشتند.

بین گروهی که در هویت ملی ضعیف ارزیابی شده بودند و گروه متوسط، خوب و عالی در پرسشنامه آسیب فرهنگی (محقق ساخته)، تفاوت معنادار وجود داشت ($P<۰/۰۰۱$)؛ به عبارت دیگر گروهی که در ارزش‌های ملی نمره ضعیف گرفته بودند، در مقایسه با گروه‌های دیگر در پرسشنامه ارزش‌ها نمره کمتری داشتند.

بین گروهی که در هویت ملی نمره متوسط داشتند و گروهی که نمره خوب و عالی، در پرسشنامه ارزش‌ها تفاوت معنادار مشاهده شد؛ به عبارت دیگر گروهی که در ارزش‌های ملی عملکرد متوسطی داشتند، در مقایسه با گروهی که در ارزش‌های ملی عملکرد خوب و عالی داشتند، در پرسشنامه ارزش‌ها عملکرد ضعیف‌تری از خود نشان دادند ($P<۰/۰۰۱$).

بین گروهی که در ارزش‌های ملی نمره خوب گرفته بودند و کسانی که نمره عالی

در ارزش‌های ملی داشتند، در پرسشنامه ارزش‌ها تفاوت معنادار وجود داشت ($P < 0/001$)؛ به عبارت دیگر گروه خوب در ارزش‌های ملی، عملکرد ضعیف‌تری در پرسشنامه ارزش‌ها در مقایسه با گروه عالی داشتند.

بین گروهی که نمره ارزش‌های ملی در آنها خیلی ضعیف ارزیابی گردیده، و گروهی که ارزش‌های ملی در آنها خوب و عالی ارزیابی شده است، در پرسشنامه ارزش‌ها تفاوت معنادار وجود داشت ($P < 0/03$)؛ به عبارت دیگر کسانی که در ارزش‌های ملی نمره عالی و خوب گرفته‌اند، در پرسشنامه ارزش‌ها عملکرد پایین‌تری داشته‌اند.

بین گروهی که در هویت ملی ضعیف ارزیابی شده‌اند، و گروه خوب ($P < 0/02$) و عالی در ارزش‌های ملی ($P < 0/007$)، در ارزش‌های مربوط به رسانه‌ها تفاوت معنادار مشاهده شد؛ به عبارت دیگر کسانی که در هویت ملی عملکرد ضعیف‌تری داشته‌اند، در ارزش رسانه نیز عملکرد کمتری نشان داده‌اند.

بین گروهی که در ارزش‌های ملی نمره خیلی ضعیف کسب کردند و کسانی که نمره متوسط ($P < 0/01$)، خوب و عالی ($P < 0/001$) داشتند، در ارزش‌های مذهبی تفاوت معنادار وجود داشت؛ به عبارت دیگر کسانی که در ارزش‌های ملی عملکرد کمتری داشته‌اند، در ارزش‌های مذهبی نیز عملکرد ضعیف‌تری نشان داده‌اند.

بین گروهی که عملکرد ضعیف در هویت ملی داشته‌اند و گروه خوب و عالی در ارزش‌های مذهبی، تفاوت معنادار مشاهده شد؛ به عبارت دیگر گروهی که در هویت ملی ضعیف عمل کرده‌اند در مقایسه با گروهی که در این ارزش‌ها خوب و عالی عمل کرده‌اند، نمره کمتری در ارزش‌های مذهبی داشته‌اند ($P < 0/001$).

بین گروه متوسط در هویت ملی و گروه خوب ($P < 0/01$) و عالی در هویت ملی ($P < 0/001$)، در ارزش‌های مذهبی تفاوت معنادار وجود داشت؛ به عبارت دیگر گروه متوسط در هویت ملی در مقایسه با گروه خوب و عالی، در ارزش‌های مذهبی عملکرد ضعیف‌تری داشته‌اند.

بین گروه خوب در هویت ملی با گروه عالی ($P < 0/02$) در هویت ملی، در ارزش‌های مذهبی تفاوت معنادار مشاهده شد؛ به عبارت دیگر کسانی که در هویت ملی در سطح خوب عمل کرده‌اند، در مقایسه با کسانی که در این ارزش‌ها عالی عمل کرده‌اند، در ارزش‌های مذهبی ضعیف‌تر بوده‌اند.

بین گروهی که در هویت ملی نمره خیلی ضعیف گرفته‌اند و گروه متوسط

($P < 0/01$)، خوب و عالی در هویت ملی، در ارزش‌های خانوادگی تفاوت معنادار وجود داشته است ($P < 0/001$)؛ به عبارت دیگر کسانی که در ارزش‌های ملی نمره خیلی ضعیف داشته‌اند در مقایسه با آنهایی که عملکرد متوسط، خوب و عالی داشته‌اند، در ارزش‌های خانوادگی نیز نمره کمتری به دست آورده‌اند.

بین گروهی که در هویت ملی نمره ضعیف داشته‌اند و گروهی که در هویت ملی نمره خوب و عالی ($P < 0/001$)، در ارزش‌های خانوادگی تفاوت معنادار داشته‌اند؛ به عبارت دیگر کسانی که در ارزش‌های ملی نمره کمتری داشته‌اند، در ارزش‌های خانوادگی نیز نمره آنها کمتر بوده است.

بین گروهی که در ارزش‌های ملی نمره متوسط گرفته‌اند و کسانی که در ارزش‌های ملی نمره خوب و عالی به دست آورده‌اند، در ارزش‌های خانوادگی تفاوت معنادار مشاهده شد؛ به عبارت دیگر کسانی که در ارزش‌های ملی عملکردی در سطح متوسط داشته‌اند، در مقایسه با گروه خوب و عالی در این ارزش‌ها عملکرد ضعیف‌تری در ارزش‌های خانوادگی داشته‌اند.

بین گروه خوب در هویت ملی با گروه عالی در هویت ملی، در ارزش‌های خانوادگی تفاوت معنادار مشاهده شد ($P < 0/001$)؛ به عبارت دیگر کسانی که در هویت ملی نمره خوب داشته‌اند در مقایسه با گروه عالی در این ارزش‌ها، در ارزش‌های خانوادگی عملکرد ضعیف‌تری داشته‌اند.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعات مختلف نشان داده است که نظام ارزش‌ها شکل‌دهنده هویت ملی، دینی و اجتماعی نوجوانان است. ارزش‌ها در حقیقت مبانی شناختی رفتار افراد محسوب می‌شود و هر چه افراد نظام ارزشی قوی‌تری داشته باشند، هویت آنان قوام‌یافته‌تر و تکامل‌یافته‌تر خواهد بود. در واقع گرایش به ارزش‌ها نمره فرد را در هر یک از ابعاد هویت ارتقا بخشیده، نشان‌دهنده جهت‌گیری فرد در مقابل فرهنگ، ملیت، دین و جامعه می‌باشد. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که گرایش به ارزش‌های ملی، دینی و اجتماعی زمینه مناسبی را برای شکل‌گیری هویت در آنان فراهم می‌سازد. در حقیقت نمره بیشتر در نظام ارزشی نشانه‌ای از هویت قوی‌تر و تکامل‌یافته‌تر است. به عبارت دقیق‌تر می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که ضعف در نظام ارزشی منجر به ضعف در هویت ملی می‌شود. این نتیجه در مطالعات دیگر نیز تأیید شده است.

رتبه‌بندی ارزش‌های نمونه مورد بررسی بر اساس پرسشنامه شوارتز نشان داده است که بیشترین رتبه را در بین نوجوانان، ارزش‌هایی مانند همنوایی، امنیت، خوداتکایی، جهان‌گرایی و کمترین رتبه را ارزش‌هایی مانند سنت، برانگیختگی و قدرت به خود اختصاص داده‌اند. به علاوه، بر اساس نتایج به دست آمده مشخص شد که بین هویت ملی و پرسشنامه ارزش‌های شوارتز ارتباط معنادار وجود دارد. از این نظر، داشتن نمره بیشتر در نظام ارزش‌ها با هویت و احساس هویت ملی در سطحی بالاتر مرتبط بوده است. بر این اساس، به نظر می‌رسد که برخورداری از نظام ارزشی قوی‌تر یا نظام ارزشی خوب و عالی در واقع تسهیل‌کننده فرایند شکل‌گیری هویت در ابعاد مختلف آن می‌باشد. به عبارت دیگر دانش‌آموزانی که نظام ارزشی بهتری داشته‌اند، در هویت ملی نیز نمره بیشتری کسب کرده‌اند. در حقیقت داشتن نظام ارزشی مطلوب و خوب به داشتن تصور بهتری از خویش‌نشان در نوجوانان کمک می‌کند.

بر اساس نتایج به دست آمده مشخص شد که ضعف در نظام ارزش‌ها منجر به ضعف در هویت ملی می‌شود. برای آزمون فرضیه فوق، ابتدا میانگین نمره افراد در پرسشنامه آسیب فرهنگی مشخص شد، سپس نمونه مورد بررسی به پنج گروه خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط، خوب و عالی تقسیم گردید. در تحلیل واریانس، تفاوت بین میانگین گروه‌ها، مشخص شد که بین گروه خیلی ضعیف در ارزش‌ها با سایر گروه‌ها (متوسط، خوب و عالی) در ارزش‌های ملی تفاوت معنادار وجود دارد. بر این اساس می‌توان گفت افرادی که نمره کمتری در پرسشنامه آسیب فرهنگی داشته‌اند، در هویت فرهنگی یا ارزش‌های ملی نیز نمره کمتری به دست آورده‌اند؛ به عبارت دیگر افرادی که از نظر ارزش‌ها خیلی ضعیف ارزیابی شده‌اند، در ارزش‌های ملی نیز نمره کمتری کسب کرده‌اند. بر این اساس می‌توان گفت که ضعف در ارزش‌های ملی و فرهنگی منجر به ضعف در امنیت فرهنگی شده است. این نتیجه در تحقیقات دیگر نیز تأیید شده است؛ برای مثال در تحقیقی که بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران درباره هویت فرهنگی انجام گرفته است، مشخص شد که بین ضعف در عملکرد نظام اجتماعی و هویت فرهنگی ارتباط معنادار وجود داشته است. بر مبنای این نتیجه، بین ضعف در عملکرد نظام اجتماعی و احساس بی‌هویتی اجتماعی نوجوانان همبستگی وجود داشته است (مردانی‌پور، ۱۳۸۱).

از جمله این تحقیقات، می‌توان به مطالعه مسعودی‌فر در خصوص افکار اعتقادی

نوجوانان و والدین آنها و گرایش نوجوانان به فرهنگ بیگانه (۱۳۷۷)، مطالعه رفیع‌پور در باب تغییر ارزش‌های جوانان (۱۳۷۶)، پژوهش رسولی درباره راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث (۱۳۷۵)، مطالعه احمدی در خصوص آسیب‌شناسی فرهنگی خانواده‌های یکی از سازمان‌ها (۱۳۸۴)، مطالعات بوچنر، فارنهام و کالین وارد (۲۰۰۱)، آلپورت و لیندزی (۱۹۶۰)، و تحقیق گودرزی درباره ارزش‌ها و گرایش‌های ایرانیان (۱۳۸۲) در خصوص ضربه فرهنگی اشاره کرد.

منابع

- آزادارمکی، تقی (۱۳۷۹)؛ *مجموعه مقالات همایش تغییر و تحولات فرهنگی - اجتماعی و امنیت ملی*؛ تهران: مرکز بررسی‌های استراتژیک.
- احمدی، خدابخش (۱۳۸۴)؛ *آسیب‌شناسی فرهنگی خانواده‌های گروهی از کارکنان نظامی* (گزارش تحقیق)؛ تهران: دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله، مرکز تحقیقات علوم رفتاری.
- بابایی، محمدحسین (۱۳۸۱)؛ *استراتژی فرهنگی امام علی(ع) از دیدگاه نهج‌البلاغه*؛ پایان‌نامه دکتري، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- باستانی، محمدحسین (۱۳۷۲)؛ «بحران هویت، مسأله‌ای جهانی»، *نامه فرهنگ*، س ۳.
- بنجامین سادوک، و هرولد کاپلان (۱۳۸۲)؛ *خلاصه روانپزشکی، علوم رفتاری - روانپزشکی بالینی*؛ ترجمه نصرت‌الله پورافکاری؛ نشر شهرآب.
- بوزان، باری (۱۹۹۱)؛ *مردم، دولت‌ها و هراس*؛ ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی (۱۳۸۱)؛ تهران.
- پسندیده، محمد مهدی (۱۳۷۴)؛ *وجوه تهاجم فرهنگی و اطلاعاتی غرب و تأثیر آن بر فرایندهای ذهنی و رفتاری دانشجویان دانشگاه‌های تهران*؛ تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- تکیسون، ریتا، و هیلگارد، ا. (۲۰۰۰)؛ *زمینه روان‌شناسی*؛ ترجمه محمدتقی براهنی و همکاران (۱۳۶۸)؛ ج ۱، تهران: رشد.
- تنهایی، ابوالحسن (۱۳۷۷)؛ *درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی*؛ ج ۱، ج ۳، مشهد: مرندیز.
- توکلی، مهناز (۱۳۸۲)؛ «ارزش‌ها، مفاهیم و ابزارهای سنجش»، *فصلنامه فرهنگ عمومی*؛ ش ۳۷، صص ۷۹-۸۵.
- حاضری، علی محمد (۱۳۷۲)؛ *مدارس غیرانتفاعی و تحرک اجتماعی*؛ رساله دکتري، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- خدایاری فرد، محمد (۱۳۷۱)؛ *مسائل نوجوانان و جوانان*؛ تهران: انجمن اولیا و مربیان.
- خرم، مسعود (۱۳۷۶)؛ *هویت*؛ تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی حیان.
- دلاور، علی (۱۳۷۶)؛ *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*؛ تهران: رشد.
- دلخوش، محمدتقی (۱۳۸۴)؛ «شناسایی محتوا و ساختار ارزش‌های انسانی در دانشجویان ایرانی»، *فصلنامه روانشناسان ایرانی*؛ س ۲، ش ۵، صص ۳۳-۱۵.
- رایبیز، استیفن (۱۳۷۸)؛ *رفتار سازمانی*؛ ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی؛ [بی‌جا]: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- رسولی، حبیب (۱۳۷۵)؛ *راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث*؛ تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۸۱)؛ *زمینه فرهنگ‌شناسی*؛ تهران: عطار.
- سامانی، سیامک و محبوبه فولادچنگ (۱۳۸۵)؛ «بررسی وضعیت باورهای مربوط به ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی در نوجوانان شهر شیراز»، *مجموعه مقالات همایش نقش روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری در تأمین و توسعه امنیت روانی - اجتماعی*؛ ش ۱، صص ۳۵۱-۳۳۳، تهران: معاونت اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.
- شعاری‌نژاد، علی اکبر (۱۳۷۹)؛ *روان‌شناسی نوجوان*؛ تهران: فآخر.
- عطاری، سیداحمد (۱۳۸۲)؛ *خانواده و تعلیم و تربیت*؛ تهران: انجمن اولیا و مربیان.

- فیاض، ابراهیم (۱۳۸۲): «ارزش‌شناسی فرهنگ عمومی»، *فصلنامه فرهنگ عمومی*؛ ش ۳۷، صص ۵۱-۴۷.
- کاردان، علی محمد (۱۳۷۲): «بحران هویت باطن بحران‌های معاصر»، *نامه فرهنگ*؛ س ۳، ش ۱.
- کاظمی، علی اصغر (۱۳۷۶): *بحران نوگرایی و فرهنگ سیاسی در ایران معاصر*؛ تهران: نشر قومس.
- گلابی، سیاوش (۱۳۷۵): *اصول و مبانی جامعه‌شناسی*؛ تهران: نشر میترا.
- گودرزی، محسن (۱۳۸۲): *ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان (یافته‌های پیمایش در ۲۸ استان کشور) موج دوم*؛ ویرایش ۱، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مردانیپور، ناصر (۱۳۸۱): *بحران هویت و انتطاع فرهنگی*؛ قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
- مسعودی‌فر، احمدرضا (۱۳۷۲): *بررسی گرایش نوجوانان ۱۵-۱۸ ساله دبیرستان‌های مشهد به فرهنگ بیگانه*؛ تهران: دانشگاه تربیت معلم، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- مصباح، محمدتقی (۱۳۷۶): *تهاجم فرهنگی*؛ قم: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی.
- منصور، محمود (۱۳۸۵): *همایش فرهنگ کار*؛ ج ۳؛ تهران: وزارت کار و امور اجتماعی.
- نیک‌گهر، عبدالحسین (۱۳۷۱): *مبانی جامعه‌شناسی*؛ تهران: انتشارات رایزن.
- Allport, G. V, Vernon, P, E, and Lindzey, (1960); *Study of Values*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Collin Ward, and Stephen Bochner and Adrian Farnham (2001); *The Psychology of Culture Shock*; Second Editton, U.K: Routledge.
- Feldman, S-Shirely, Mont-Reynaud, Randy, Rosenthal, Doreen-A (1992); "When East Moves West", *Journal of Research on Adolescence*; Vol2 2nd, pp.147-173).
- Reber, S.Arthur (1995); *Dictionary of Psychology*, 2nd edition, Review [http:// www.ssn, flinder.edu.au/commerce/ research papers,10-23,htm](http://www.ssn.flinder.edu.au/commerce/research_papers/10-23.htm)
- Schwartz, S. H, Sagiv.L. (1995); "Identifying Culture-specifics in the Content and Structure of Values", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26: 92-116.
- Schwartz, S.Bardi, A. (2001); "Value Hierarchies Across Cultures, Taking a Similarities Perspective", *Journal of Cross Cultural Psychology*, 31: 351-362.
- Schwartz, S.H (1992); "Advances in Values Theory", in M. Zanna (Ed.) *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol.25, pp.1-56.
- Schwartz, S.H, Sagiv. (2000); "Value Consensus and Importance: A Cross-national Study-", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31: 456-497.
- Wall, Julie, A, Power Thomas-G Arbona Consulo (1994); "Susceptibility to Antisocial Peer Pressure and its Relation to Acculturation in Mexican-American Adolescents" Psychlit Database, Copyright, *Journal of Adolescent Research*, Vol 8 (4) 37, pp.403-418).